HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[א]ואלו שחייבין בקלבון לוים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים אבל לא כהנים ונשים ועבדים וקטנים השוקל ע"י כהן ע"י האשה ע"י עבד ע"י קטן פטור [ב]ואם שקל על ידו וע"י חבירו חייב בקלבון א' ור"מ אומר ב' קולבנות הנותן סלע ונוטל שקל חייב שני קולבנות [ג]השוקל על יד עני ועל יד שכינו ועל יד בן עירו פטור ואם הלוון חייב [ד]האחין(א) השותפין שחייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה וכשחייבין במעשר בהמה פטורין מן הקלבון וכמה הוא קלבון מעה כסף דברי ר"מ וחכ"א [ה]חצי מעה: **גמ'** אע"פ שאמרו כו' הא לתבוע אין תובעין הכא את אמר תובעין והכא את אמר אין תובעין כאן בשהביא ב' שערות וכאן בשלא הביא ב' שערות: הנכרי והכותי כו'. א"ר בא (ביבא) תיפטר כמ"ד כותי כנכרי דאתפלגין(ב) כותי כנכרי דברי רבי רשב"ג אומר כותי כישראל לכל דבר (א)אמר ר' לעזר מתני' בנכרים הא בכותים לא ותני(ג) כן 1אדם [א] לרבות את הגרים מכם [ו]להוציא את המומרים מתני' פליגי על ר' אלעזר אין מקבלין מידם קני זבין וזבות קני יולדות וכי יש קני זבין וזבות בנכרים [א]אלא רישא בנכרים וסיפא בכותים [ב](והא כיני) כן הוא רישא בנכרים וסיפא בכותים אמר(ד) ר' יוחנן [ז]בתחלה אין מקבלים מהן לא דבר מסוים ולא דבר שאינו מסוים ובסוף מקבלין מהן דבר שאינו מסוים ואין מקבלין מהן דבר מסוים רשב"ל אמר בין בתחילה בין בסוף אין מקבלין מהן לא דבר מסוים ולא דבר שאינו מסוים (ב)מתני' פליגי על רבי יוחנן אין(ה) אין מקבלין מהן הקדש ונדבה לבדק הבית פתר לה בין בתחלה בין בסוף [ג]ובלבד דבר [ו]מסוים (נ"י פתר לה במסוים שאפילו מעותיו יוליכם לים המלח). רשב"ל אמר בין בתחלה ובין בסוף אין מקבלין מהם לא דבר מסוים וכו': מתני' פליגי על רשב"ל דתני הכל(ו) שוין [ח]שהן נודרין ונידרין פתר לה עולה [ב] ניחא נודרין עולה (ג)נידרין עולה (לא) [ד]אלא [ג] כשאמר ישראל הרי עלי עולה ושמע נכרי ואמר מה שאמר זה עלי: (ד)[ה]ואינו(ח) מביא עמו נסכים ומותר נסכים לא לכלי שרת אינון נמצא מביא דבר מסויים התיב רבי יוסי בר רבי בון והא תנינן [ט]נערכין ועורכין לא לבדק הבית אינון היך מה דאת אמר תמן לשמים הוא מתכוין ומאיליהן הן באין (ט)לבדק הבית כן את אמר אף הכא לשמים הוא מתכוין ומאיליהן

כשרצו הכותים לסייען ושלחו להם נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלהיכם השיבו להם לא לכם ולנו לבנות בית בשותפות לאלהינו ולכם אין חלק ולדקה וזכרון בירושלים: **קולבון.** כלומר דבר קל מועט שמוסיפים על מחצית השקל כשרוצין ליקח מן השלחני ב' חצאי שקלים בעד שקל שלם: **השוקל ע"י אשה וכו' פטור.** כגון שהלוה להם דכיון דפטורין הן לא מחייבי בקלבון ואי לא הלוה להם אלא שפורע בשבילם אפי' שוקל בשביל בר חיובא פטור מן הקלבון כדלקמן: **ואם שקל על ידו וע"י חבירו.** בשהלוהו איירי ושוקל שקל שלם מחצית השקל בשבילו ומחצית השקל שמלוה לחבירו חייב קולבון א' דסבר הנותן מחצית השקל הקצוב בתורה פטור מן הקלבון וב' ששקלו שקל שלם אין נותנין אלא קלבון אחד: **רמ"א ב' קלבונות.** דסובר ר"מ השוקל מחצית השקל חייב בקלבון הלכך שנים ששקלו שקל שלם חייב ב' קלבנות: **הנותן סלע.** דהיינו שקל שלם לשלחני של הקדש ונוטל ממנו מחציתו ושקל האמור כאן היינו מחצית השקל: **נותן ב' קלבונות.** מפרש בגמ': **גמ' הא לתבוע אין תובעין.** מדקתני אם שקלו מקבלין מידן משמע אם שקלו מעצמן מקבלין אבל אין תובעין מהן וקשיא הכא אמרינן שאין תובעין וברישא תנן אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים דמשמע אבל תובעין מיהת: **כאן.** רישא איירי בקטן שהביא שתי שערות ותובעין וסיפא בקטן שלא הביא שתי שערות דאפי' תובעין נמי לא: **תיפתר.** תפרש דמתני' אתיא כמ"ד דכותי כנכרים לפיכך אין מקבלין ממנו: **דאיתפלגון.** דפליגי: **מתני' בנכרים.** דוקא הוא דאין מקבלין מידן אבל מכותיים מקבלין: **ותני כן.** ותניא נמי הכי: **אדם.** כי יקריב מכם קרבן ודרשינן אדם לרבות את הגרים וקשיא ל"ל קרא תיפוק ליה דלא גרע מנכרים דאיתרבו מאיש איש שנודרים נדרים ונדבות אלא לאשמועינן דהא דכתיב מכם למעט מומרים דוקא מומרים מישראל אבל מגרים אפי' ממומרים מקבלין וה"ק מכם בכם חילקתי אבל בגרים לא ואי לא כתיב אדם ה"א בכם חילקתי ולא באומות כדאיתא פרק קמא דחולין והשתא מכותים אע"פ שחזרו לסורם מקבלין מהן וא"ת הא אדם גבי נדבה כתיב וע"כ לומר דשקלים לנדבה דמיין א"כ למה אין מקבלין מנכרים דהא כתיב איש איש י"ל דכתיב גבייהו דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה: **ופריך מתני' פליגא וכו'.** כלומר סיפא דמתני' קשיא לר"א: **וכי יש קיני זבים בנכרים.** הא בני ישראל כתיבי בפרשה אלא ודאי דסיפא בכותיים שהיו גרים וכיון שחזרו לסורם קמ"ל דאין מקבלין מהן וקשיא רישא בעכו"ם וסיפא בכותיים: **ומשני והא כיני.** כלומר יהי כן רישא בנכרים וסיפא בכותיים: **בתחלה.** בתחלת הבנין אין מקבלין מהן שום דבר דשמא לרפיון המלאכה מתכוונים: **ובסוף.** לחזק את בדקיו: **ה"ג מקבלין מהן דבר שאינו מסוייס ואין מקבלין מהם דבר מסוים.** וה"פ דבר שאינו מסוים כגון מים ומלח ודבר מסוים דבר שנראה בעין אין מקבלין מהן דגנאי הוא ועוד שמתפארים בו: **הקדש נדבה לבדק הבית.** ולא מפליג בין תחלה לסוף ובין דבר מסוים לשאינו מסוים: **ה"ג ובלבד דבר מסוים.** וה"פ ברייתא איירי דוקא בדבר מסוים: **מתני'.** דפ"ק דערכין קשיא על רשב"ל: **הכל שוין וכו'** ברישא תנן נכרים רמ"א נערך אבל לא מעריך רי"א מעריך אבל לא נערך זה וזה מודים שנודרין ונידרין ונודרין היינו דמי פלוני עלי ונידרין דמי עצמו עלי או שאמרו אחרים דמי פלוני עלי והכל לבדק הבית שמעינן דמקבלין מהן: **ומשני פתר לה.** הא דנודרין ונידרין היינו עולות אבל לבדק הבית לא: **ופריך הניחא נודרין.** איכא לאוקומי בעולה אלא נידרין ליכא למימר בעולה דאם הישראל מדירו שיתן עולה מי ישמע לו הנכרי: **ומשני לא בשאמר הישראל וכו'.** וה"ז כאילו הישראל מדירו שהרי ע"י נדר הישראל הוא מתחייב: **ופריך ואינו מביא.** הנכרי עם העולה נסכים בתמיה וכיון שצריך להביא נסכים א"א שלא יהיה מותר ותנן לקמן מותר הנסכים לכלי שרת: **ומשני נמצא מביא דבר מסוים.** כלומר וליטעמך הא אף לר' יוחנן קשיא הרי מביא דבר מסוים דכלי שרת דבר מסויים הן: **התיב ר"י בר בון.** לתרוצי לרבי יוחנן: **וערכין לא לבדק הבית אינון.** בתמיה ותקשי לך מתני' גופא: **היך מה וכו'.** ע"כ לומר דהתם לא מיקרי דבר מסוים כיון דלבו לשמים כלומר לגבוה ואנן לבדק הבית יהבינן ליה ה"נ במותר הנסכים כיון שהוא נותן להקריבן לגבוה וממילא ניתותרו ויהבינן

ריבב"ן

לבנות בית אלא אנחנו לבד. גרסינן בערכין פ"ק תני חדא נכרי שהתנדב נדבה לבדק הבית מקבלין אותה ממנו ותניא אידך אין מקבלין אותה ממנו אמר ר' אילא אמר ר' יוחנן ל"ק הא לכתחלה הא לבסוף דאמר ר' אסי אמר רבי יוחנן בתחלה אפילו מים ומלח אין מקבלין מהם פירוש משום רפיון שמא יתכוונו לרפות ידי עושי המלאכה. לבסוף לאחר שנגמר בנין הבית דבר מסויים אין מקבלין מהן דבר שאינו מסויים מקבלין מהן היכי דמי דבר המסויים אמר רב יוסף כגון זו אמה כליא עורב פי' כל דבר הנראה למקדש אין מקבלין מהן לפי שלא יהיה להם חלק וזכרון בבית כדכתיב ולכם אין חלק וזכרון בירושלים: **אלו חייבים בקלבון לוים וישראלים אבל כהנים לא [השוקל] ע"י העבד ע"י הקטן פטור.** הואיל שהן עצמן פטורין אם אחרים שקלו על ידיהן נמי פטורין אע"פ שבאו מיד אדם המחויב בקלבון לעצמו. **על ידו ועל ידי חבירו חייב בקלבון אחד.** על עצמו ולא במה שנתן חצי שקל חבירו: **ר"מ אומר ב' קולבנין.** ירושלמי אע"פ שאין שקלו תורה קלבנו תורה כלומר אעפ"י שלא נתחייב ליתן השקל על חבירו הואיל שנותן יתן גם הקלבון סבר (כר') [ר"מ] בנותן שקלו שלם שפטור מן הקלבון פי' אם נתן שקל שלם ולא נתן בתורת קלבון ההוספה אפי' הכי פטור בקלבון: אמר רבי מאיר כמין מטבע אש הוציא הקדוש ברוך הוא מתחת כסא הכבוד והראהו למשה ואמר זה יתנו כזה יתנו: **נתן סלע ליטול שקל חייב ב' קולבנות.** ירושלמי אמר ר' אלעזר דר' מאיר דאמר דאחד שקל שהוא נותן ואחד שקל שהוא נוטל רב אמר ד"ה היא. אחד שקל שהוא נוטל ואחד לדבר תורה. הנותן סלע פי' בינו ובין חבירו הואיל שחבירו ישלם לו חייב ב' קולבנות פ"א נתן סלע להקדש כדי ליטול שקל מן ההקדש: **השוקל ע"י עני ע"י שכנו.** משלו שנותן לו מתנה פטור מקולבון אעפ"י שלא צירפו (נ"א שצירפו) עם שקלו ונתן סלע שלם: **אבל אם הלוון לו חייב.** דהוי כאילו הוא נתן לפי' יתחייב גם הוא בקולבון להלוות לו. ולת"ק דפליג לעיל על ר"מ אצטריך דאמרי לעיל על ידו וע"י חבירו חייב בקולבון אחד התם נתן לו מתנה אבל הכא שמלוהו חייב: **האחין השותפין שחייבין בקולבון פטורין ממעשר בהמה.** אם חלקו ממון אביהם אע"פ שחזרו ונשתתפו חייבין כל אחד ואחד בקולבון אעפ"י שהיה אביהן שוקל על ידן ופטור מן הקולבון אם היו קטנים פטורים דתנן לעיל על יד הקטן פטור ואם היו גדולים נמי פטור דתנן ע"י שכנו ע"י בן עירו פטור ובנו גדול כבן עירו דמי שלא היה אביו חייב עליו ואע"פ שעד עתה מתפוסת הבית לא פרע מהם אביהם קולבון עכשיו שחלקו חייב אע"פ שחזרו ונשתתפו לא אמרי' חזרה לתפוסת הבית כבתחלה. ופטורין ממעשר בהמה דת"ר בבכורות בפ' בתרא (דף נו:) יהיה לך ולא של שותפות יכול אפי' מתפוסת הבית ת"ל יהיה [פי' יכול] אפי' מתפוסת הבית יהיו פטורים ממעשר בהמה דכשותפות דמי ת"ל יהיה ופריך התם והא בבכור כתיב אם אינו ענין לבכור דאיתיה בשותפות דכתיב ובכורות בקרכם ולאנכם תנהו לענין מעשר בהמה: אמר ר' ירמיה פעמים שחייבין בזה ובזה ופעמים שפטורין בזה ובזה. פעמים שחייבין בקולבון ופטורים ממעשר ופעמים שחייבין במעשר ופטור מן הקולבון. חייבין בזה ובזה שחלקו בכספים ולא חלקו בבהמה פטורין בזה ובזה שחלקו בבהמה (פי' שם רש"י וחזרו ונשתתפו) ולא חלקו בכספים חייבין בקלבון ופטור ממעשר בהמה שחלקו בכספים וחלקו בבהמה חייבין במעשר בהמה ופטורין בקולבון. (מלאתי שם שלא חלקו לא בזה ולא בזה): **שחלקו בכספים ולא חלקו בבהמה.** ירושלמי אמר ר' מנא הדא דתימא בשלא היתה בהמה רוב אבל אם היתה בהמה רוב הן הן עיקר נכסיו וחייבין בקולבון פי' רוב נכסיו הן בהמה. ר' אבון אמר ר' שמי בעי מפני שעשיתו כאדם אחד אבל מעשר בהמה את פוטרו מן הקולבון. פי' מתפוסת הבית מחייבתן במעשר בהמה (כלומר) [כמו] שלא חלקו כלל אתה פוטרו מקולבון א"ל לא שניא היא שהוא נותן סלע אחת שלמה. משמע מהכא דפטורין

משנת אליהו

הוא דקמעייל חולין לעזרה דמייתי ומסרן לצבור. וכאן האריך בסוגיא בלישנא יתירא וגי' הילקוט יותר מחוור כך משיבין חכמים לר"י מנחת יחיד קריבה כליל ואין מנחת צבור קריבה כליל. כיון שנמסרה לצבור כמה שהיא נדבת צבור ועי' לקמן רפ"ד ומש"ש: **וסיפא בכותים.** עיין ברמב"ם בפי' שכתב אין מקבלין קני זבים כו' ר"ל מיד הכותים אבל הנכרי אינו יודע בזה ואינו טורח לעולם

תקלין חדתין

לא לכם ולנו וגו': **גמ' הא לתבוע כו'.** מדייק מדקתני אם שקלו הקטנים מקבלין מידם משמע אם מעצמם שקלו מקבלין אבל אין תובעין מהן וקשיא דהכא אמר אין תובעין וברישא דקתני אין ממשכנין את הקטנים משמע הא לתבוע תובעין: **כאן כשהביא ב' שערות.** רישא דקתני אין ממשכנין את הקטנים הא לתבוע תובעין איירי כשהביא ב' שערות וסיפא דמשמע דאף לתבוע אין תובעין את הקטנים איירי כשלא הביא שתי שערות: **כמ"ד כותי כנכרי.** כלומר הא דקתני בכולה מתני' בין בשקלים ובין בקרבנות חובה אין מקבלין מידם קאי נמי אכותים דאפילו מכותים נמי אין מקבלין אפילו קרבנות חובה ואי קשיא לך אמאי אין מקבלין קרבנות מכותים תיפתר דאתיא כמ"ד כותי כנכרי: **דאתפלגון.** דפליגי: **כותי כנכרי דברי ר'.** ואתיא מתני' כרבי: **אר"א מתני' בנכרים.** הא דקתני בסיפא ואין מקבלין מידם קיני זבים כו' לא קאי רק אנכרים אבל מכותים מקבלין דבשקלים מוכח בהדיא מקרא דעזרא דאין מקבלין אף מכותים אבל קרבנות מקבלין מכותים ואתיא מתני' ככ"ע: **אדם לרבות את הגרים.** וכותים נמי גרי אמת הן: **מתני' פליגא אר"א.** דע"כ מוכח מסיפא דמתני' דכותי כנכרי דהא קתני אין מקבלין מידם קני זבין כו' וקני זבים וזבות ליתא בנכרים שאינם יודעים וטורחים בזה לעולם שיביאו קיני זבין דליתני אין מקבלין וע"כ הא דקתני אין מקבלין אכותים קאי וש"מ דכותים כנכרים: **רישא בנכרים כו'.** כלומר בנכרי וכותי דקתני הנכרי והכותי ששקלו אין מקבלין מידם וקאי אתרוייהו וסיפא קתני נמי אין מקבלין מידם ומוקמת לה בכותי לחודא א"א בשלמא דסיפא בנכרי כדמוקי לה ר"א לא תקשי לך רישא בנכרי וכותי וסיפא בנכרי לחוד ולא מיירי בכותי הנטפל לנכרים ברישא אבל למיגרע העיקר דהיינו נכרי דאתחיל ביה קשיא: **כיני.** כלומר אין רישא בנכרי וסיפא בכותי: **א"ר יוחנן בתחלה.** בתחלת הבנין דחיישינן שמא לרפיון הם מתכוונים כדכתיב ויהי עם הארץ מרפים וגו': **לבסוף.** לחזק את בדק הבית דאין לומר רפיון ידים: **דבר מסויים.** דבר חשוב שניכר ונראה בעין אין מקבלין מידם דגנאי הוא ועוד שמתפארים בו ובערכין (ו' א') מפרש מסויים כגון אמה כליא עורב ושאינו מסויים אפי' מים ומלח: **אין מקבלין כו' לבד"ה.** ס"ד דמיירי בין בתחלה בין בסוף: **פתר לה בין כו'.** כלומר אבע"א הברייתא מיירי בין בתחלה בין בסוף ומיירי בדבר המסויים דוקא ואבע"א דמיירי בתחלה ולכך לא מפלגינן בין דבר המסויים לשאינו מסויים שבתחלה אפילו אם התנדב מעות יוליכם לים המלח. ול"ג ורשב"ל אמר דכבר נקט ותני ליה לעיל: **הכל שוין שנודרין ונידרין.** משנה היא בערכין ולענין ערכין בנכרים פליגי התם ר"מ ור"י וקאמר ושוין שנודרין ונידרין ובכל גוונא דאיירי מתני' אם בתחלה אם בסוף אם בדבר המסויים או אינו מסויים מ"מ קשיא לר"ל דהא איהו קאמר דאין מקבלין מהן כלל: **פתר לה עולה.** הא דתנן נודרין ונידרין היינו עולות אבל לבד"ה לא ור"ל נמי לבד"ה קאמר דאין מקבלין: **נידרין עולה מה.** מי מצית לאוקמיה נידרין בעולה דאם הישראל מדירו שיתן עולה מי ישמע לו הנכרי: ה"ג **כשאמר נכרי כו' מה שאמר זה עלי.** והיינו נידרין שע"י הנכרי נידר: ופריך **לא הביא עמה נסכים כו' נמצא מביא דבר שאינו מסוים.** וקשיא לר"ל: **ולא לכלי שרת.** הכי אית ליה לר"ע: **התיב ר"י בר בון.** לתרוצי לר"ל: **לא לבד"ה אינון.** והוי דבר מסויים ואפ"ה מקבלין אע"כ מאי אית לך למימר כיון דאיהו לא נתכוין לבדק הבית אלא לשמים ומאליהן הן באין לבד"ה.

מסורת הש"ס

א) ב"ק לט ב בכורו' נו ב חולין כה ב, ב) ירו' ברכות פ"ז הל"א, ג) תורת כהנים פ"ב, ד) ערכין ו א, ה) תוספתא פ"א ערכין ג, ו) ס"א שאינו, ז) ערכין ה ב, ח) עי' מנחות עג ב, ט) לכלי שרת,

עין משפט
נר מצוה

כז א מיי' פרק ג משקלים הל"ב:
כח ב מיי' שם הל"ו ובכ"מ:
כט ג מיי' שם הל"ג:
ל ד מיי' שם הל"ד ופ"ו מבכורות הל"י:
לא ה מיי' פרק ג משקלים הל"ז:
לב ו מיי' פרק ג ממעה"ק הל"ד:
לג ז מיי' פ"ח ממתנו' עניים הלכה ח:
לד ח מיי' פרק א מערכין הל"א:
לה ט מיי' שם הל"ו:

נוסחת הבבלי

(א) א"ר אלעזר כו'. מתני' פליגא אר' אלעזר: (ב) מתניתא פליגא על ר"י דתני אין כו': (ג) נידרין עולה לא בשאמר: (ד) ולא הביא עמה נסכי' ולא לכ"ש כו':

הגהות הגר"א

[א] מלת אלא מיותר וכך צ"ל רישא בנכרי וכו': [ב] צ"ל כיני רישא וכו': [ג] ה"ג ובלבד שהוא מסוים. פתר לה בתחל' שאפי' מעותיו יוליכם ליס המלח מתניתין פליגי על רשב"ל וכו' ול"ג ורשב"ל אמר וכו'. דכבר נקט ותני ליה לעיל: [ד] ה"ג כשאמר נכרי הרי עלי עולה ושמע ישראל וכו'. והיינו נידרין שע"י הנכרים נידר: [ה] ה"ג לא הביא עמה נסכים והביא אח"כ מקבלין הימנו ולא לכלי שרת אינון מותר נסכים נמצא מביא דבר שאינו מסויים. וקשיא לר"ל. והתיב ר"י בר בון והא תנינא מעריכין ונערכין ועורכין וכו'. לתרוצי לר"ל. לא לבדק הבית אינון וכו' והוי דבר מסוים ואפ"ה מקבלין אע"כ מאי אית לך למימר כיון דאיהו לא נתכוין לבד"ה אלא לשמים ומאליהן הן באין לבד"ה. ואינו אסור לר"י לקבל מהן אלא כשנותן להדיא לבד"ה ה"נ לר"ל:

גליון הש"ס

[א] עי' בקרבן אהרן שם ולק"מ ועי' ברמב"ם פרק ג' ממעה"ק ה"ה ועיין במהרי"ט ח"ב בחו"מ סימן קכה: [ב] עי' תוס' ערכין דף ה ע"ב ד"ה אלא ובתו' יו"ט שם ולמסקנת הירושלמי כאן יש לייכב קושיית התוס' ועי' ברמב"ם פ"א מערכין הל"א נראה שהיה לו פירוש אחר בדברי הירושלמי ומקורו נפתח לו: [ג] עי' בהגר"א שהגיה. ועי' בירושלמי נזיר פ"ט הל"א נראה כגי' שלפנינו ע"ש:

תורה אור השלם

1. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיְיָ מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם: ויקרא א ב